

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Стахів І. М.

ЛЕКЦІЯ № 7

ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

з навчальної дисципліни

Фінанси і фінанси підприємств

спеціальність: 073 Менеджмент

Опорний конспект лекції з дисципліни «Фінанси і фінанси підприємств»
для студентів спеціальності 073 Менеджмент

VII с. (денна, заочна форми навчання)

Основи фінансів підприємства

1. Характеристика понять «підприємство» та «підприємництво».
2. Суть фінансів підприємства.
3. Фінансові ресурси в системі фінансів підприємств

1. Характеристика понять «підприємство» та «підприємництво».
Підприємство — самостійний суб'єкт господарювання, зареєстрований компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими законами. Головне завдання підприємства полягає в задоволенні потреб ринку в його продукції або послугах з метою одержання прибутку.

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Будь-яке підприємство як юридична особа визначається за такими **ознаками:**

- Організаційна єдність. Підприємство — це відповідним чином організована господарська діяльність із певною структурою управління і визначеними принципами внутрішньої побудови.

- Відокремлення майна. Будь-яке підприємство має власні верстати, устаткування, машини, технологічні пристрої, матеріали, паливо тощо, якими володіє, розпоряджається і користується у виробничому процесі.
- Майнова відповідальність. Підприємство несе юридичну та економічну відповідальність за своїми обов'язками перед постачальниками, споживачами і державою.

До того ж підприємство має право від свого імені й у власних інтересах звертатися до суду із позовами, вимагати відшкодування своїх збитків, якщо вони заподіяні іншим підприємством, або скасування рішень державних органів влади у разі їх незаконного характеру.

Принципи підприємства:

- самоокупність
- самофінансування
- самозабезпечення
- матеріальна зацікавленість
- економічна відповідальність
- господарська самостійність

Завдання підприємства:

- Одержання прибутків його власникам.
- Створення робочих місць для населення.
- Охорона навколишнього середовища.
- Забезпечення підприємства заробітною платою.
- Створення персоналові нормальних, прийнятних умовами праці, забезпечення споживачів продукцією

Підприємництво, підприємницька діяльність — самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність із метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємництво — це самостійна, ініціативна, на власний ризик і під свою майнову відповідальність діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою одержання прибутку, а також інших вигод.

Основними ознаками підприємництва є: самостійність, відповідальність за прийняття рішень, їх наслідки, ризик, ініціативність, активний пошук нових, оригінальних рішень, орієнтація на досягнення комерційного успіху, прагнення до збільшення прибутків тощо.

Підприємництво є проявом науково-технічної, економічної (комерційної), організаційної творчості і новаторства. Сучасна західна література поділяє підприємницьку діяльність на три **функції**:

- ресурсну (мобілізація капіталу, трудових, матеріальних і інформаційних ресурсів)
- організаційну (організація виробництва, збуту, маркетингу, реклама)
- творчу (новаторство, генерація і використання ініціативи, вміння ризикувати).

Принципи підприємництва:

- вільний вибір видів діяльності;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійне формування програм діяльності та вибір постачальників і споживачів виробленої продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- вільний найм працівників;
- залучення матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, встановлених законодавством;
- самостійне здійснення підприємцем-юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем частки валютної виручки, що йому належить, на власний розсуд.

Розрізняють дві моделі підприємництва: класичну й інноваційну.

Особливість **класичної моделі** в тому, що вона орієнтується на максимізацію віддачі від наявних у даній фірмі ресурсів. Економічна зацікавленість, одержання прибутку є основними мотивами цього виду підприємництва. Схема дій цієї моделі така: оцінка наявних ресурсів; вивчення можливостей досягнення мети; використання тієї можливості, яка забезпечує максимальну віддачу від наявних ресурсів.

Інноваційна модель підприємництва передбачає використання будь-яких можливостей (у межах закону). Схема дій тут така: формулювання мети; вивчення зовнішнього середовища і пошук альтернативних можливостей; оцінка своїх ресурсів і зіставлення їх із знайденими можливостями; пошук у зовнішньому середовищі додаткових джерел, якщо бракує власних ресурсів; дія згідно з найбільш вигідним альтернативним варіантом та залучення своїх і зовнішніх ресурсів.

Середовище зовнішнє — зовнішні умови здійснення підприємницької діяльності, що не залежать від фірми (підприємства, організації), але які мають обов'язково враховуватися під час розроблення стратегії її розвитку, бізнес-плану і т. д.

2. Суть фінансів підприємства.

У фінансовій системі держави головною, визначальною її ланкою є фінанси підприємств, оскільки вони функціонують у сфері суспільного виробництва, в якій створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт (ВВП) і національний дохід суспільства, а також формується основна частина фінансових ресурсів держави

Розподіл і перерозподіл створюваних матеріальних і духовних благ у грошовій формі здійснюються за допомогою фінансів шляхом формування цільових грошових фондів у відповідних галузях народного господарства.

Використання фінансів дає можливість підприємствам сфери матеріального виробництва забезпечити безперервність процесу відтворення, вирішення виробничих, економічних та соціальних завдань, формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів на рівні як держави, так і суб'єктів господарювання.

Економічну сутність фінансів підприємств розкриває сукупність грошових відносин, які виникають у суб'єктів господарювання у процесі їх створення і здійснення ними виробничо-фінансової діяльності.

Таким чином, фінанси підприємств є системою грошових відносин, що виникають у процесі отримання і розподілу грошових доходів і накопичень, формування і використання відповідних фондів грошових коштів.

Матеріальною базою фінансів підприємств є виробництво, тобто у процесі виробництва продукції, її продажу формуються відповідні доходи підприємств, фонди грошових коштів. Фінанси підприємств і виробництво взаємопов'язані і впливають один на одного. Що стабільніше економіка підприємств, то стійкіше їх фінансове становище. Іншими словами, стійкість фінансового становища підприємств забезпечується зростанням виробництва і підвищенням його ефективності.

Матеріальним змістом фінансів підприємств є фонди грошових коштів, які створюються на підприємствах у процесі розподілу їх доходів і накопичень.

Фінанси підприємств слід відрізнити від грошей, грошових коштів, фінансових ресурсів. Гроші, грошові кошти, фінансові ресурси — це специфічні, самостійні економічні категорії, які можна змінювати кількісно (збільшувати, зменшувати). Фінанси ж підприємств — це

грошові відносини, які функціонують на основі грошей, їх не можна змінювати кількісно.

Призначення фінансів підприємств — забезпечувати фінансовими ресурсами безперервність процесу виробництва суб'єктів господарювання, розширювати їх виробничі фонди (основні й оборотні), активно впливати на підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, збільшення накопичень і підвищення ефективності виробництва.

Фінанси підприємств - це економічні, грошові відносини, що виникають в результаті руху грошей і утворених на цій основі грошових потоків, пов'язаних з функціонуванням створених на підприємствах грошових фондів.

Фінанси підприємств є основою фінансової системи держави, оскільки підприємства являють собою головну ланку народногосподарського комплексу. Стан фінансів підприємства впливає на забезпеченість загальнодержавних і регіональних грошових фондів фінансовими ресурсами. Залежність тут пряма: чим міцніше і стійкіше фінансове становище підприємств, тим забезпеченіші загальнодержавні та регіональні грошові фонди, більш повно задовольняються соціальні, культурні потреби та ін.

Без нормального функціонування фінансового механізму ринкова економіка працювати не зможе. Саме тому в умовах ринкової економіки необхідно навчитися поєднувати самостійність підприємств і регіонів з державним регулюванням економіки і фінансів.

Фінанси підприємств виконують **три функції**:

- о забезпечувальну,
- о розподільну;
- о контрольну.

Забезпечувальна функція фінансів підприємств передбачає, що підприємство повинно бути повністю забезпечено в оптимальному розмірі необхідними грошовими коштами при дотриманні дуже важливого принципу: всі витрати повинні бути покриті власними доходами. Тимчасова додаткова потреба в коштах покривається за рахунок кредиту та інших позикових джерел. При цьому оптимізація джерел грошових коштів - один із шляхів отримання найвищого фінансового результату.

Розподільна функція фінансів підприємств тісно пов'язана з забезпечувальною. Розподільні відносини також серйозно впливають на кінцеві результати. Розподіляється виручка від реалізації продукції частково спрямовується на відшкодування витрат підприємства (спожиті засоби виробництва і заробітна плата), а інша частина її становить прибуток. Прибуток розподіляється між підприємством і бюджетом.

Контрольна функція фінансів підприємств пов'язана із застосуванням різного роду стимулів і санкцій, а також відповідних показників. Якщо підприємство своєчасно розраховується з бюджетом, банками, постачальниками, воно тим самим покращує свої кінцеві результати, підвищує ефективність виробництва і використання коштів. В іншому випадку воно змушене сплачувати штрафи, пені, неустойки, виникає напружене фінансове становище, погіршуються кінцеві результати. Однією з форм фінансового контролю є використання ряду фінансових показників. Головним з них є стабільна наявність коштів у підприємства. Саме в цьому проявляється взаємодія контрольної функції фінансів з першими двома; це і є прояв фінансового контролю рублем. До інших фінансових показників належать: заборгованість постачальникам, банку, бюджету, працівникам, забезпеченість обігових коштів відповідними джерелами, збитки, ліквідність, платоспроможність та ін.

Таким чином, контрольна функція фінансів дозволяє виявити результати роботи підприємств, недоліки в їх діяльності, а потім прийняти необхідні заходи по поліпшенню становища. Контрольна функція фінансів на загальнодержавному рівні проявляється в організації грошових потоків, у своєчасному формуванні централізованих грошових фондів і найбільш раціональному та ощадливому їх використанні, створенні певних умов для сфери матеріального виробництва.

3. Фінансові ресурси в системі фінансів підприємств

Фінансові ресурси підприємств - це грошові надходження, які перебувають у розпорядженні підприємства і призначені для виконання зобов'язань перед всіма суб'єктами господарювання. Формування фінансових ресурсів відбувається за рахунок власних, залучених і позичених коштів.

Формування фінансових ресурсів розпочинається з моменту заснування підприємства, коли утворюється статутний капітал, який формується за

рахунок коштів засновників. Надалі джерелами власних фінансових ресурсів виступають прибуток та амортизаційні відрахування.

Фінансові ресурси формуються за рахунок кредитів та інших позик. У процесі своєї діяльності підприємство може залучати кошти на фондовому ринку за рахунок випуску цінних паперів, окрім того підприємства можуть залучати кошти інвесторів та отримувати фінансування з бюджету.

Формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел дає можливість підприємству адекватно реагувати на зміну потреб ринку, розширювати асортимент продукції, нарощувати масштаби виробництва. Однак у процесі формування фінансових ресурсів важливо дотримуватись оптимального співвідношення між джерелами їх формування з метою забезпечення нормальної фінансової стійкості підприємства.

Фінансові ресурси — це грошові кошти у фондовій і нефондовій формах, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Джерелами формування фінансових ресурсів на підприємстві є такі види коштів:

1. Власні — валовий і чистий доходи, прибутки від операційної, фінансової та іншої неопераційної діяльності, амортизаційні відрахування, страхові відшкодування і таке інше.
2. Власні залучені — акціонерний і пайовий капітал, внески учасників, внески трудового колективу.
3. Прирівнені до власних — стійкі пасиви, цільове фінансування.
4. Позикові — кредитні ресурси фінансових установ, кредитні інвестиції, ресурси від емісії облігацій та векселів, фінансові ресурси міністерств, концернів та асоціацій, державні субсидії.

Рис. 1 Класифікація фінансових ресурсів за джерелами формування

Складовими фінансових ресурсів підприємств є:

- о статутний фонд (капітал);
- о додатково вкладений капітал;
- о резервний капітал;
- о централізовані кошти для фінансування капітальних вкладень;.
- о нерозподілений прибуток;
- о амортизаційні відрахування;
- о забезпечення поточних витрат і платежів;

- о кредити банків;
- о відстрочені податкові зобов'язання;
- о кредиторська заборгованість усіх видів.

Головні дії фінансів підприємства:

- 1.Формування фінансових ресурсів
- 2.Розподіл і використання фінансових ресурсів.
- 3.Контроль за формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Фінансовий механізм підприємства можна розглядати як систему управління фінансовими відносинами за допомогою фінансових важелів і фінансових інструментів, які дають змогу досягти головної мети будь-якого підприємства - отримання максимального прибутку. Елементами фінансового механізму підприємства є фінансові інструменти, фінансові важелі та фінансові методи.

Фінансові інструменти - згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку це будь-які контракти, з яких виникають фінансові активи для одного підприємства чи фінансові зобов'язання або інструмент для іншого (дебіторська і кредиторська заборгованість і похідні фінансові інструменти). Фінансовий актив може бути у вигляді коштів, конкретного права на одержання коштів або фінансового активу від іншого підприємства, обміну на фінансовий інструмент цього підприємства.

Фінансові важелі - це набір показників, через які керуюча система може впливати на виробничо-господарську діяльність підприємства.

Фінансові методи - це фінансовий облік, фінансовий аналіз, фінансове планування, фінансове регулювання і фінансовий контроль.